

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Науково-практична конференція
Захід присвячений пам'яті професора Г. І. Волинки
та 75-річчю від Дня народження, а також приурочений
до 190-річчю Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

V АКАДЕМІЧНІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ
ПРОФЕСОРА Г.І. ВОЛИНКИ:
ФІЛОСОФІЯ, НАУКА ТА ОСВІТА

1 травня 2024 року

¹²⁵⁶
1996
LIHA-PRES

¹²³³
Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

Склад оргкомітету з проведення науково-практичної конференції:

голова організаційного комітету – **Андрущенко Віктор Петрович**, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

заступник голови організаційного комітету – **Вернидуб Роман Михайлович**, проректор з навчально-методичної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Драпушко Ростислав Григорович**, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

заступник голови організаційного комітету – **Торбін Григорій Мирославович**, проректор з наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор фізико-математичних наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Русаків Сергій Сергійович**, директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Гончаренко Катерина Сергіївна**, в.о. завідувача кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

відповідальний секретар – **Глушко Тетяна Петрівна**, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

члени організаційного комітету:

Андрущенко Тетяна Іванівна – завідувач кафедри етики та естетики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Вашкевич Віктор Миколайович – завідувач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Розова Тамара Вікторівна – завідувач кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Бондаренко Віктор Дмитрович – завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Кравченко Петро Анатолійович – декан факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, професор кафедри філософії, доктор філософських наук, професор;

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, доктор філософських наук, професор;

Дротянко Любов Григорівна – завідувач кафедри філософії Національного авіаційного університету, доктор філософських наук, професор;

Віхляєв Михайло Юрійович – директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва, доктор юридичних наук, професор;

Василенко Вікторія Станіславівна – заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, старший викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства.

В Академічні Читання пам'яті професора Г. І. Волинка:
П 96 **філософія, наука та освіта** : науково-практична конференція
(1 травня 2024 року) / за ред. : Андрущенко В. П., Русакова С. С.,
Гончаренко К. С. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. – 184 с.

ISBN 978-966-397-381-4

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Г. І. Волинка та 75-річчю від Дня народження, а також приуроченої до 190-річчю Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (1 травня 2024 року).

УДК 082.2:[101+001+37](062.552)

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2024

© Центр українсько-європейського
наукового співробітництва, 2024

© Навчально-науковий інститут
філософії та освітньої політики, 2024

ISBN 978-966-397-381-4

© Українсько-польське наукове видавництво
«Liha-Pres», 2024

КОНЦЕПТУАЛЬНА ДРАМА «ПОЛІТИКИ ІСТИНИ»

Гончаренко К. С.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії*

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

У вашій філософській системі
ви визначаєте політику як «процедуру істини»
поруч із трьома іншими процедурами –
любов'ю, мистецтвом і наукою.
В якому сенсі ви це розумієте?
Напевно, у загальному уявленні
ніщо так не віддалене від політики,
як турбота про істину...

Н. Мак'явеллі

В «Переосмисленні політики істини...» Гай Оукс, насамперед, розпочинає з того, що критикує інтелектуалів ХХ ст. за їх «бездумність, дріб'язковість та банальність», а також за «надмірний догматизм, політичну неспроможність та відхід в тінь суто технічної допоміжної області знань» [3]. Ці характеристики він виводить завдяки Чарльзу Мілсу, якого вважає одним з видатних соціологів свого часу та який був надто нетерпимим до подібних наукових спільнот. Попри питання прагматизму, до яких зводять Ч. Мілса науковці, і як вважає Г. Оукс, саме через поверхневе його прочитання, в інтелектуала висвітлюється ще й питання «політики істини». Крайній концепт можна охарактеризувати завдяки тлумаченню тих підходів, які сформувалися щодо логіки та істини в ХХ ст.: вони трансформувалися поряд зі змінами, які відбувалися в культурі. Логіка/істина та культура виявилися пов'язаними процесами, а відтак зсуви в ціннісних пріоритетах культури внесли корективи і в площину дихотомічних структур логічне/нелогічне, істинне/хибне. Г. Оукс називає цю ситуацію вкрай нелогічною, однак констатує той факт, що інтелектуальні еліти ХХ ст., які займали певне місце в культурі, а відтак мали і свою позицію фахівця поступово починають здавати свої позиції і відходити від «служіння істині» та її обстоювання в бік «позиції соціального порядку», що

диктує їм умови наукової діяльності. Така поведінка, на думку Ч. Мілса, як власне і Г. Оукса, веде інтелектуалів до поразки. Власне тому вони й закликають наукові спільноти провадити «політику істини», як такої, що уособлює не лише совість суспільства, але й легітиме та викриває інтереси науки, інтелектуалів, яка виступає насамперед за «правду» та «істину» попри будь-які зміни в адміністративній владі чи культурному просторі.

Навіть перебуваючи в прямій залежності від соціальної позиції інтелектуали мають вчитися комбінувати це з головним принципом у вигляді об'єктивної наукової/інтелектуальної істини та не поступатися інтересами чи не піддаштовуватися під нав'язані орієнтири. Інтелектуали мають прагнути до досягнення істиннісного знання про реальність, мають критично ставитися до надв'язуваних схем буття та виходити з розуміння про кращі перспективи для розвитку суспільства.

Акцентуючи увагу на «політиці істини» Ален Бадью виходить з розмежування двох типів політик: політика визначена як влада і політика визначена як справедливість [1]. Та політика, яка є владною відповідає габермасівській «адміністративній владі», що має безпосередній вплив на державотворення, яким би воно не було. Політика ж, яку визначаємо як справедливість може не мати впливу на розбудову, посилення державного процесу і в цьому й є її трагізм. Адже саме політика справедливості і є для А.Бадью тією політикою, яку провадять інтелектуали на шляху до обстоювання істини. Політика істини дійсно може не мати жодного впливу на реальне буття держави і це є катастрофою, адже це засвідчує те що в ній вона відсутня. «влада, якщо вона відділяється від поняття справедливості, наражається на ризик деградації» [1, с. 9]. Враховуючи цей імператив слід відмітити, що будучи за своєю суттю такими, що мали б йти пліч-о-пліч ці дві політики відокремлюються одна від одної і відтак потрапляють в ситуацію, що межує зі самознищенням. Влада, яка не чує інтелектуалів ризикує сама себе нівелювати, інтелектуали ж, які геть полишили істину за орієнтир та більше ним не послуговуються ризикують втрапити у пастку самознищення.

Тут є сенс у тому, аби розтлумачити поняття «справедливості». «несправедливість – ясна; справедливість – непроясна. Адже той, хто зазнає несправедливості, беззаперечно, є її свідком. А хто може засвідчити справедливість?», – задається питанням Ален Бадью [1, с. 10]. Все, що ми беззаперечно маємо висувати з цього, так це те, що несправедливість є ідеально впорядкованим безладом, який всім зрозумілий, ясний та прозорий та ґрунтується на суб'єктивному досвідному. Справедливість же, яка стоїть на позиції об'єктивного,

свідомого та критичного здатного до розуміння, а відтак і втілення істини.

Щоб увиразнити та підкреслити окремі моменти вищесказаного варто також звернутися до Грема Гармана, який розмежує «політику сили» та «політику істини». Маємо розуміти те, що політика – це сфера нашого буття поза яким не можлива сучасна людина. Відтак навіть твердження «я поза політикою» є вкрай безглуздом. Адже будучи глибоко соціальними ми всі, і кожен окремо, занурені в політичне буття. Грем Гарман порівнює це з гайдегерівським «мова – це дім буття людини», лише замінює мову на політику, якій і надає статусу онтологічної категорії. Відмінність лише в тому, що онтологізується людиною: сила чи істина. На превеликий жаль, сучасна людина віддає перевагу силі, як певній абстрактній владі, якій безапеляційно потрібно слідувати, в той час як істина, виявляється онтологічною хибою. Політика сили, що пропонується в якості орієнтиру до проживання приймається та прилагоджується до соціального буття. Однак за таких умов «політика – наш володар, ми не є володарями політики... гіпостазування, яким помилково приписується існування поза більш очевидним виміром дій, відношень, ефектів, подій чи образів у свідомості. За аналогією із проваленням цей більш модерний підхід можна назвати заваленням [overmining] об'єктів [2, с. 198]. На думку Гармана, «політика істини» має такі ж підстави до того аби «провалити» чи «завалити» все, але в тому випадку коли надто корелює з «політикою сили». Повертаючись до інтелектуалів, які здатні провадити «політику істини» та враховуючи, що вони надто підхоплюють «політику сили», ми можемо стверджувати, що в цьому випадку ці політики виступають в якості підтримки та алібі одне щодо одного.

«...якщо ми шукаємо філософської політики, то ця політика не може бути політикою провалення, завалення чи двовалення. Замість цього, вона має бути «політичним проживанням» [2, с. 199]. Тобто, вона має вийти з тіні «політики сили» через процедуру відчуження та прийняти як данність той факт, що провадження істини не можливе завдяки певному «неуцькому чи лицемірному класу людей». А навпаки, дається через опір насиллю, несправедливості, хибним цінностям.

Саме тому, ми маємо прийти до свідомого розуміння того, що бездумна підтримка всіх орієнтирів політики сили, виправдання її обставинами/ситуацією чи власним несвідомим «я поза політикою» лише посилює ту кризу в якій беззаперечно застрягла інтелектуальна спільнота. Займаючи позицію «приймаючої сторони» жорстких силових ігор навіть інтелектуали підтримують лінію «завалення», а відтак проживають ідеали, які далекі від ціннісних складових справедливого/

достеменного/наукового творення реальності. Драма, яку проживає «політика істини» та яка полягає в тому, що ця вона виявилася нижчою в ієрархічній структурі поряд з «політикою сили», може бути вирішена завдяки тому, що «політика істини» нарешті вийде з тіні та буде приймати безпосередню участь в творенні того простору в якому їй згодом доведеться існувати та провадити свої ж ідеали.

Література:

1. Бадью А. Похвала політиці (Бесіди з Од Ланслен). Статті та виступи. Київ : Ніка-Центр, 2019. 224 с.
2. Гарман Г. Політика істини, сили і проживання. Переклад. *Україна модерна*. 2024. Вип. № 26. С. 193–202.
3. Oakes G. The politics of truth reconsidered: C. wright Mills as radical social theorist. *Journal of classical sociology*. 2014. Vol. 14. P. 253–265.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-381-4-28>

ПОЛІТИЧНЕ ЯК МОДУС ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ

Гречкосій Р. М.

докторант кафедри філософії

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Очевидним є той факт, що існує відмінність між поняттями «політики» та «політичного». Відтак, політика є абстрактною формою суспільних взаємозв'язків, якій властиво бути ідеологічно забарвленою. Політичне ж є більш точковим та індивідуальним, що «базується на конкретному досвіді» [1, с. 13]. Принаймні так схильна вважати Ханна Арендт. Якщо політика по відношенню до кожної окремої людини є не чим іншим, як «нікчемною малою величиною», яка завдяки власній «ідеологічній аморальності» виступає побічним ефектом людського буття, то політичне радше є модусом самого людського існування. Спробуємо пояснити дану думку.

Політика завжди є заданою системою координат, що втягує людину в своє поле та схиляє до потреби грати за власними правилами. Політичне ж виступає деякою здатністю людини до критичного та рефлексивного осмислення проблем, які постають в суспільному